

ห้องสมุดฉบับกระเป๋า

ห้องสมุดฉบับกระเป๋า (Portable Library) คือกระเป๋าทำด้วยไม้บรรจุนั่งสือสำหรับเด็ก กระเป๋าหนึ่งบรรจุได้ประมาณ 200 - 300 เรื่อง เมื่อเปิดออกจะมีสภาพเป็นชั้นวางหนังสือพร้อมจะจัดเป็นมุมหนังสือเด็กได้ทันที

ประวัติความเป็นมา

ห้องสมุดฉบับกระเป๋าใบแรกซึ่งสร้างขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2523 โดยดัดแปลงจากตู้หนังสือเคลื่อนที่ของห้องสมุดยูเนสโก กรุงเทพฯ นำออกแสดงครั้งแรกในวันประถมศึกษา ณ บริเวณหอประชุมคุรุสภา ได้จุดประกายความคิดที่ทำให้อาจารย์สมบุรณ์ คิงฆมานันท์ อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดตั้งโครงการห้องสมุดฉบับกระเป๋าขึ้นโดยนำความคิดมาจากข้อความที่ว่า “ขอให้เราให้หนังสือที่เหมาะสมกับเด็กในวันนี้ เพื่อโลกในวันพรุ่งนี้จะได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ (Let us give the book they need today for a better world tomorrow)”

องค์การสหประชาชาติประกาศให้ปี พ.ศ. 2522 เป็นปีเด็กสากล อาจารย์สมบุรณ์ คิงฆมานันท์ คิดจะเฉลิมฉลองด้วยการทำกิจกรรมเกี่ยว

กับเด็ก ในตอนแรกอาจารย์พร้อมเพื่อนร่วมอุดมการณ์ได้จัดตั้งโครงการหนังสือเพื่อเด็กชนบท (Book for the Children Project) ขึ้น ขณะนั้นศาสตราจารย์ ดร. สุดใจ เหล่าสุนทร อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ให้การสนับสนุนและช่วยวางรูปแบบโครงการให้เป็นโครงการอิสระ (non government organization) ดำเนินการโดยกลุ่มอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ควบคุมให้บริการที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ กระบวนการความคิดในการจัดตั้งโครงการเริ่มด้วย การมองสังคมพบปัญหา มีความคิดที่จะแก้ปัญหา มองบทบาทของผู้จัดตั้งโครงการในฐานะที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยสอนวิชาชีพเกี่ยวกับหนังสือโดยเฉพาะวิชาหนังสือสำหรับเด็กและวรรณกรรมสำหรับเด็ก น่าจะได้ทำหน้าที่ตามที่ระบุไว้สำหรับอาจารย์ว่าหนึ่งสอนหนังสือ สองทำวิจัย และสามให้บริการทางวิชาการ หนังสือที่จัดทำขึ้นสำหรับเด็กในประเทศไทยขณะนี้ส่วนใหญ่เป็นหนังสือแบบเรียน เด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในชนบทน่าจะมีโอกาสได้อ่านหนังสือดีๆ จะได้ซึมซับเอาความดีงามจากหนังสือและได้จดจำสิ่งนั้นไว้นาน ๆ จึงทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะให้อาหารสมองแก่เด็กขึ้น

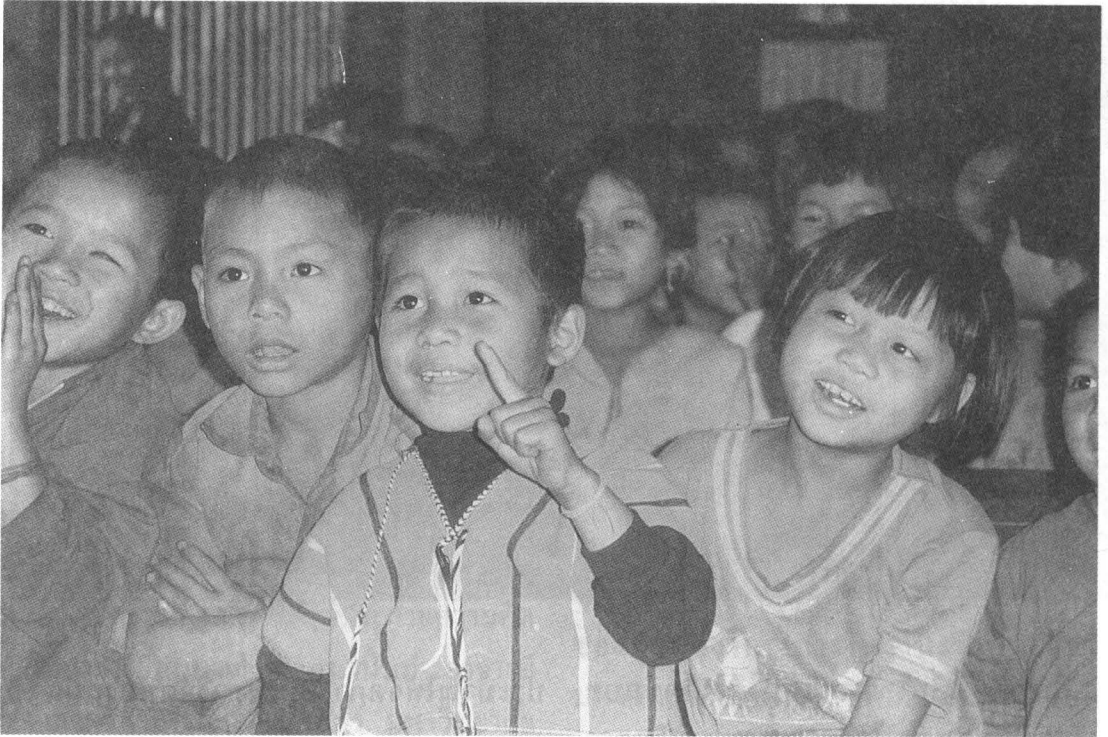
ในระยะที่เริ่มโครงการหนังสือเด็กชนบท หนังสือพิมพ์สยามรัฐ โดยนายบุญกว้าง เกิดตุลา ได้เผยแพร่ความคิดนี้ออกไปในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 25 ธันวาคม 2521 ในคอลัมน์อนาคตของชาติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานหนังสือเรื่อง “แก้วจอมแก่น” โดยแว่นแก้ว จำนวน 1,750 เล่ม เพื่อแจกเด็กชนบท ผู้สนับสนุนโครงการฯ ได้ส่งชานันตี เช็ค เงินสดให้ทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักมาก่อน โครงการหนังสือเพื่อเด็กชนบทมีโครงการวรรณกรรมนิทานซึ่งเป็นโครงการของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒรองรับมีนิตินิตปริญาโทเข้าร่วมโครงการด้วย

โครงการหนังสือเพื่อเด็กชนบทดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันนี้ ได้รับการสนับสนุนงบ

ประมาณให้จัดการอบรมการจัดห้องสมุดฉบับกระเป๋จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สโมสรโซรอฟทีมิสต์ บริษัทสมาคมแม่บ้านการไฟฟ้า ยูเนสโก บริษัทอะซิโนะโมะโต้ะและจากส่วนบุคคล ทำให้ห้องสมุดฉบับกระเป๋แพร่หลายไปทั่วชนบทในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ที่นำโครงการห้องสมุดฉบับกระเป๋ไปใช้ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อียิปต์ เลบานอน และในชุมชนของคนไทยในต่างประเทศ เช่น ประเทศ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา โครงการห้องสมุดฉบับกระเป๋ได้รับรางวัล Rising Sun ซึ่งเป็นรางวัลนานาชาติมอบให้แก่โครงการที่สนับสนุนด้านการส่งเสริมการอ่านดีเด่น ในปี พ.ศ. 2532

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมายุ 72 พรรษา
วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ทางโครงการห้อง

สมุดฉบับกระเป๋าก็จัดทำห้องสมุดฉบับกระเป๋
เฉลิมพระเกียรติอย่างน้อย 72 กระเป๋า เพื่อ
เฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสนี้ด้วย

จุดมุ่งหมายของห้องสมุดฉบับกระเป๋

จุดมุ่งหมายหลักของห้องสมุดฉบับกระเป๋
คือเพื่อให้ห้องสมุดฉบับกระเป๋เป็นแบบอย่าง
ของบริการสังคมทางวิชาการเป็นแบบอย่างของ
นวัตกรรม(เทคโนโลยี) ทางการศึกษา และเป็น
สื่อกลางในการนำวิทยาทานจากผู้มีกุศลจิตไปสู่
เด็กและเยาวชนในชนบทด้วยความคาดหวังดัง
ต่อไปนี้

1. ผู้ปกครอง ครู บรรณารักษ์และผู้
บริหารพิจารณา เห็นความสำคัญของการนำ
หนังสือที่เหมาะสมไปสู่เด็กในเวลาที่เหมาะสม
และด้วยวิธีการที่ถูกต้อง

2. ผู้ปกครอง ครู บรรณารักษ์และผู้
บริหารทางการศึกษา เห็นและเข้าใจรูปแบบ
ของห้องสมุดเชิงปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมี
กำลังใจในการจัดห้องสมุดด้วยตนเอง

3. เด็กและเยาวชน ได้อ่านหนังสือดี
นอกเหนือจากหนังสือแบบเรียน และจะได้รับ
ความสุขความเพลิดเพลิน จนก่อให้เกิดนิสัยรัก
การอ่านแต่เยาว์วัย

4. หนังสือดีจะได้แพร่หลายไปยังชนบท
อย่างกว้างขวาง

รูปแบบการดำเนินการ

ห้องสมุดฉบับกระเป๋าประกอบด้วย ส่วนที่สำคัญ 3 ส่วน ดังนี้

1. กระเป๋ามีลักษณะคล้ายกระเป๋าเดินทาง มี 2 แบบ คือแบบ 2 บาน และ 3 บาน แบบ 2 บาน

2. หนังสือ ประกอบด้วยหนังสือสารบันเทิง(ไม่รวมหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ)ที่เหมาะสม สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนสำหรับเด็กอายุ 3 - 13 ปี (ระดับอนุบาลและประถมศึกษา) หรือจัดให้เป็นกรณีพิเศษแก่โรงพยาบาล ทางโครงการฯจะขอข้อมูลเกี่ยวกับอายุของผู้ใช้ความต้องการเฉพาะกรณีเช่น โรงเรียนมีหนังสืออยู่บ้างแล้ว และต้องการเน้นสิ่งใดเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น กรณีโรงเรียนสำหรับเด็กชาวเขาในภาคเหนือก็ประสานงานกับโครงการหลวง ขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เรา

มีขนาด 60 × 90 ซม. ความหนาข้างละ 7.5 ซม. แบบ 3 บาน มีขนาด 78 × 54 ซม. ชั้นกลางหนา 10.5 ซม. สองบานข้างหนาข้างละ 5 ซม. ภายในแบ่งเป็นช่องที่จะใส่หนังสือขนาด 8, 16 หน้ายกได้ เมื่อใส่หนังสือเต็มที่จะบรรจุหนังสือได้ประมาณ 200 - 300 ชื่อเรื่อง

ติดต่อด้วย โครงการฯได้รับความร่วมมือจากสำนักพิมพ์ลดราคาหนังสือให้เป็นกรณีพิเศษ และจัดหนังสือออกใหม่ให้โครงการฯ หลักในการจัดใช้วิธีเลือกซื้อจากหลายสำนักพิมพ์ เพื่อรักษาความเป็นกลาง และเสรีภาพในการเลือกซื้อ

3. วิธีใช้ ในกระเป๋าจะมีรายชื่อหนังสือประจำกระเป๋า บอกราคาหนังสือแต่ละเล่ม และคำอธิบายวิธีใช้หนังสือโดยทั่วไป คณะกรรมการโครงการห้องสมุดฉบับกระเป๋ายินดีจะออกไปแนะนำการใช้กระเป๋า และสาธิตการจัดกิจกรรม

ส่งเสริมการอ่านแก่กลุ่มโรงเรียน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กและด้านบรรณารักษศาสตร์ การฝึกอบรม การใช้หนังสือในห้องสมุดฉบับกระเป๋ามีคำขวัญ้าให้ปฏิบัติดังนี้

“หนังสือหนึ่งเล่มใช้ร้อยวิธี
แต่ละวิธีใช้ร้อยครั้ง
แต่ละครั้งใช้กับเด็กร้อยคน”

การดำเนินการฝึกอบรมวิธีใช้ห้องสมุดฉบับกระเป๋าคือ จะสาธิตการเล่านิทาน การใช้หนังสือด้วยวิธีต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วิธีแรก เล่าเรื่องพร้อมกับดูภาพจากหนังสือ แสดงวิธีจับ วิธีเปิดหนังสือ ให้เด็กดูภาพประกอบ วิธีอ่าน การเน้น การเว้นจังหวะเพื่อเปิดช่องว่างให้ผู้ฟังใช้จินตนาการของตน

วิธีที่สอง ก่อนจะเล่าให้เด็กฟัง ครูต้องอ่านก่อน เมื่อเล่าจบ ชวนให้เด็กแสดงความคิดเห็น ถามคำถามเด็กชี้แนะให้เห็นคุณธรรมที่มีอยู่ในเรื่อง

วิธีที่สาม เล่าไปวาดไป วิธีนี้อาจารย์ปรีดา ปัญญาจันทร์ เป็นผู้พัฒนาจากการเล่านิทานธรรมดาซึ่งเรียกความสนใจจากเด็กได้ พอเริ่มต้นเล่าเรื่องก็เริ่มวาดภาพพอเล่านิทานเสร็จ จะได้รูปออกมารูปหนึ่ง อาจเป็นรูปสัตว์หรือสิ่งของ ถ้าเป็นรูปสัตว์จะตื่นตันทกว่า วิธีนี้แม้ผู้วาดรูปไม่เก่งก็สามารถ วาดได้ ควรเลือกนิทานที่มีการดำเนินเรื่องหรือการเดินทาง เมื่อพออะไรก็ใช้รูปทรงสมมุติแทนสิ่งของสามารถตัดหรือต่อเติมตัวละครให้เหมาะสมกับภาพที่ต้องการให้เป็นจุดประสงค์ของการวาดรูปเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของเด็กจากตัวครูหรือผู้เล่าให้ไปสนใจวิธีวาดรูปภาพประกอบที่เขียนขึ้นประกอบการเล่า

วิธีที่สี่ เล่าไปตัดไป การเล่านิทานแบบเล่าไปตัดไป เป็นรูปแบบหนึ่งของการเล่านิทาน บางครั้งอาจเล่า ประกอบหุ่น ประกอบภาพ หรือสื่อแล้วแต่ความเหมาะสม เมื่อเล่าเสร็จก็จะได้รูปที่ตัดเป็นรูปของเรื่องที่กำลังเล่า

วิธีที่ห้า การเล่านิทานด้วยเชือก ใช้เชือก
ประกอบการเล่านิทาน

นอกจากนี้ยังมีวิธีการอื่นๆอีกมากมายเช่น
การ วาดรูปอย่างง่ายๆประกอบการเล่า อาจ
เขียนเฉพาะภาพคนยิ้ม ภาพคนหัวเราะ หรือภาพ

คนโกรธ บางครั้งใช้วิธีเล่าประกอบหุ่น ประกอบ
ภาพ หรือสื่อนิทานอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว เช่น ใช้นิ้วมือ
ประกอบการเล่า ใช้ผ้าเช็ดหน้า ถุงมือสีต่างๆ
ตาข่ายคลุมผมของผู้หญิง และอื่นๆ ตามความ
เหมาะสม

สถานที่ติดต่อของโครงการห้องสมุดฉบับกระเป๋

โครงการหนังสือเพื่อเด็กชนบท และ/หรือโครงการวรรณกรรมนิทานสำหรับเด็กภาควิชา
บรรณารักษ์ศาสตร์สาขาวรรณกรรมสำหรับเด็ก

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110 โทร. 260 - 0122/664-
1000 ต่อ 6306-6309

ประโยชน์ของห้องสมุดฉบับกระเป๋าคือการศึกษา

ห้องสมุดฉบับกระเป๋าคือเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้หนังสือดีได้แพร่หลายไปสู่เด็กชนบท รูปแบบของโครงการอาจนำไปดัดแปลงในงานบริการชุมชนต่างๆ ไม่แต่เฉพาะในสถานศึกษาเท่านั้น ในโรงพยาบาล สถานสงเคราะห์ สถานพินิจและ

คุ้มครองเด็ก บ้านสำหรับเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน ก่ายผู้อพยพ การฝึกอบรมวิธีนำหนังสือสู่เด็ก นำเด็กสู่หนังสือ การทำหนังสือให้มีชีวิตชีวแพร่กระจายไป ทำให้เด็กมีความสุขจากการอ่าน เป็นการเพาะนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต

บุญศรี ไพรัตน์

บรรณานุกรม

จินดา จำเริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, บุญศรี ไพรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2542.

สมบูรณ์ สิงฆมานันท์. ห้องสมุดฉบับกระเป๋าคือ นำหนังสือสู่เด็ก : นำเด็กสู่หนังสือ. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการระหว่างชาติว่าด้วยหนังสือสำหรับเด็กเยาวชนสาขาไทย (กนย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.

สมบูรณ์ สิงฆมานันท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, บุญศรี ไพรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2542.